

Noget at tale om!

Museet som katalysator for ensomhedsforebyggelse hos ældre

CECILIE MONRAD

Abstract: *In recent years, there has been an increase in cooperative projects between the cultural and the healthcare sector. International research shows that there is a good reason for that. From a holistic approach to the body and mind, it appears that the arts in various aspects can have significant impact on mental health, and that it can improve the individual's quality of life. This text describes a collaborative project between The Frederiksberg Museums and Frederiksberg Health Centre. The purpose of this project is the prevention of loneliness in senior citizens. The survey questions are based on the potential significance of the museum collection as a catalyst for conversation and thus relationship formation. In addition, we have wished to examine the degree to which a museum's intervention can strengthen the social networks of the participants.*

Keywords: Museums and social responsibility, art & health, combatting loneliness, elder citizens, memories, storytelling.

På Frederiksborgmuseerne mødes en gruppe ældre hver uge over et kaffebord midt i museets samling. Snakken går ivrigt fra betragtninger over museets genstande og fortællinger til personlige associationer og erindringer. Personerne rundt om kaffebordet er alle deltagere i projekt *Noget at tale om*, der er et samarbejde mellem Frederiksborgmuseerne og det lokale sundhedscenter omkring ensomhedsforebyggelse for ældre. Denne tekst vil, gennem projektets praktiske eksempel, komme med et bud på hvorfor og hvordan, det giver mening, at museer og sundhedssektoren arbejder sammen.

Flere og flere museer tager andel i såvel at be-

lyse, som at bidrage til løsninger på samfundsmæssige sociale udfordringer. Det er der flere årsager til. Dels et grundlæggende dannelsesynd, hvor lige adgang, vinkler og syn på vores fælles historie og kulturarv er det, der giver et samfund sammenhængskraft. Dels en pragmatisk strategi, hvor der fra politiske og økonomiske sider, er kommet langt højere fokus på samskabelse og partnerskaber med andre ikke-kulturelle institutioner, herunder særligt sundhedsaktører. Samtidigt forskes der mere og mere på de samskabende projekter mellem kultur og sundhed, hvor data peger på, at aktiv kulturel deltagelse kan have en mærkbar positiv indflydelse på en række såvel fysiske som

psykiske lidelser, enten forebyggende eller som del af et rekonvalescensforløb (O'Neill 2010, Jensen 2014).

Storbritanniens kulturinstitutioner har længe været førende for samskabelse med sundhedsområdet, og her forventes det eksplicit af museer, at de gennem deres *public service* rolle påtager sig et medansvar for løsning af samfundsrelaterede udfordringer og bliver medskabere af positive forandringer for såvel det enkelte individ som på et samfundsmæssigt plan (Gallagher 2017). Professor i museumstudier Richard Sandell beskriver det således:

At an individual or personal level, engagement with museums can deliver positive outcomes such as self-esteem, confidence and creativity. At a community level, museums can act as catalyst for social regeneration, empowering communities to increase their self-determination and develop the confidence and skills to take greater control over their lives and the neighbourhoods in which they live (Sandell 2003:45).

Hermed peger han på, at museer kan og bør være en aktiv medspiller i samfundssociale udfordringer, netop fordi vores samlinger kan formidles på en sådan måde, at det kan have en direkte og positiv indflydelse på det enkelte individ og derigennem på samfundet som hele.

FREDERIKSBERGMUSEERNE

For Frederiksbergmuseerne, der består af 5 fusionerede enheder, har samskabelse med sundheds- og omsorgssektoren været en del af museets strategi i en årrække. Dels genererer det nye målgrupper på museet – som vi altid er glade for, dels aktiveres dele af samlingen på en måde, vi ikke nødvendigvis har blik for ved vores almindelige formidlingstilbud for skoler

og gennem dialogiske omvisninger. I projekt *Noget at tale om* aktiveres museernes genstande og fortællinger på en sådan måde, at de får direkte indvirken på en gruppe menneskers liv og livskvalitet og herigennem rekonstruerer en ny betydning, der rækker ud over deres kulturhistoriske værd. Museernes fysiske rum og samling danner med andre ord ramme for netværksopbygning og styrkelse af sociale relationer mellem deltagerne. Denne tekst beskriver projekt *Noget at tale om* både i forhold til projektets praktiske udførelse, og hvad projektet har betydet for såvel deltagere som museet. Forinden vil jeg opridsse den teoretisk pædagogiske ramme for, hvordan vi i nærværende projekt definerer ensomhed, samt vores pædagogiske ramme og tilgang til, hvordan man kan arbejde med relations skabelse gennem særlig formidling af museernes genstande og fortællinger.

ENSOMHED, SOCIAL ISOLATION OG FOREBYGGELSE

Ensomhed er en subjektiv følelse, der har stor betydning for den enkeltes såvel psykiske som fysiske sundhed. Føler man sig ensom har man større risiko for søvnproblemer, stress, overvægt, alkoholmisbrug, Alzheimers, depression, ligesom også risikoen for selvmord øges (Swane 2013). Ensomhed ikke er det samme som det at være alene. Man kan godt være alene uden at føle sig ensom, ligesom man også kan føle sig ensom i selskab med andre. For ældre er det ofte tabet af en ægtefælle, dårlig økonomi, nedsat hørelse, nedsat evne til at bevæge sig (fx ved gigt eller svimmelhed), der forårsager følelsen af social isolation og dermed ensomhed. (Nikolajsen, Hedelund, Swane, 2014) Undersøgelser viser, at forekomsten af ensomhed stiger markant fra 80+ alderen, hvilket indikerer sammenhængen mellem tab

154 af ægtefælle eller nedsat helbred med følelsen af ensomhed. (Lasgaard & Friis, 2015)

Man skelner mellem to typer af intervention, der kan afhjælpe ensomhed; den ”indirekte” intervention, der terapeutisk arbejder med, hvordan den enkelte kan lære at blive mere socialt kompetent, og den ”direkte” intervention, der tilsigter at skabe rammer for sociale møder mellem mennesker (Nikolajsen, Hedelund & Swane 2014). Frederiksbergmuseernes erindringsforløb hører til den direkte intervention, hvor museet har skabt de sociale rammer for at mødes omkring et bestemt, men neutralt emne eller indhold og derigennem skabe potentiale for at etablere relationer deltagerne imellem. Deltagerne, der som nævnt er rekrutteret gennem kommunens forebyggende hjemmebesøg, har måske nok adresseret deres ensomhed eller ønske om større social kontakt til sundhedscentrets medarbejder, men det at være ensom er ikke omdrejningspunktet, når man mødes i gruppen på museet. Her er det, som nævnt, museets fortællinger, der inspirerer til, hvad den enkelte har lyst til at dele med gruppen. Hvis den enkelte alligevel adresserer sin følelse af ensomhed, er det gruppens umiddelbare respons, der har mulighed for at virke som indirekte strategi. Af faglige årsager vil det aldrig være museumsformidlerens opgave eller kompetence at gå ind i terapeutens rolle. Ensomhed adresseres ikke, medmindre det selv tages op af deltagerne. Mødet er – og skal være – neutralt, hvor man deltager udelukkende med det, man har lyst til at dele, og ikke deltager som ”patient” eller fordi man har en ”ensomhedsdiagnose”.

DIALOG, INTERAKTION OG RELATIONSSKABELSE

Den pædagogiske ramme for netværksgrupperne tager udgangspunkt i dialogbaseret un-

dervisning, som den norske professor i pædagogik, Olga Dysthe, definerer således:

Mening skabes og udvikles gennem dialogisk interaktion og samarbejde mellem mennesker, som er situeret i en bestemt kontekst... Det er ikke brugen af dialog forstået som ”samtale” i ordets snævre betydning, der primært gør undervisningen ”dialogbaseret”; det er det, at underviseren skaber de nødvendige rammer for dialogisk kommunikation. (Dysthe 2012:45-46)

Det er underviseren eller facilitatorens primære ansvar at skabe grobund for relationer mellem deltagerne, samt skabe rammer og mønstre for interaktionen. I netværksgruppernes praksis er det museumsformidleren, der fungerer som facilitator ved først at præsentere en museumsgenstand eller fortælling, for derefter at åbne op for dialog via autentiske spørgsmål. Autentiske spørgsmål er spørgsmål, hvor der ikke findes et givent svar, men derimod inviterer til deltagerens egne bidrag og refleksioner. Eksempler på autentiske spørgsmål kan være når facilitator spørger: ”Hvad tænker I om det her billede? Eller ”Hvad husker du fra Danmarks befrielse?”. Deltagerne inviteres på den måde til at bidrage med noget nyt til samtalen, som kan ændre eller nuancere den (Dysthe, 2012). Den fortælling, der opstår via deltagerens personlige bidrag og erfaringer kæder adskilte episoder og begivenheder sammen til et meningsgivende forløb. Bl.a. ved at sammenligne ens egen fortælling eller version af noget erfaret med andres.

Gerontolog Anne Leonora Blaakilde fremhæver fire elementer, der bør være til stede i fortællesituationen for at den opleves meningsgivende. De fire elementer er 1) fortælleren, 2) emnet, 3) tilhøreren og 4) den pågældende fortællesituation (2006). Alle elementer er gensidigt afhængige af hinanden, forstået sådan, at

fortælleren ikke må dominere tilhøreren og at rollerne skifter undervejs. Emnet er, i vores tilfælde, givet af facilitatoren/museumsformidleren, ligesom fortælsituationen er lagt i rolige og inspirerende rammer. Blaakilde pointerer, at rammerne ikke må være på en institutionsgang eller lign. med passage for andre mennesker. I vores tilfælde, har vi løst det ved at stille kaffebordet op i udstillingslokalet udenfor åbningstid. Blaakilde skriver endvidere:

De individuelle fortællinger kan fortolkes som en slags personlige præstationer for fortælleren. Det, man fortæller, handler om noget, man værdsætter i livet, og det repræsenterer ens eget verdensbillede. Vi skaber en sammenkobling af fortiden og fremtiden, når vi fortæller i nutiden, og ved denne handling knytter vi os selv til verden, som vi er lige nu, sammen med de mennesker, som vi taler med, om eller til. (Blaakilde 2007:301)

Det er i denne interaktion mellem deltagerne, at relationsdannelsen finder sted. Man bliver inspireret af det givne emne og andres fortællinger, og deler det, man selv mener, er værdifuldt i sammenhængen.

Med alderen øges risikoen for at ens venner, søskende og ægtefælle falder bort. Det er mennesker, der har haft de samme referencer, som en selv, mennesker med supplerende erindringer fra ens levede liv. At arbejde med erindringsfortællinger eller livshistorier i grupper af mennesker fra samme generation, kan være en måde at lindre tabet på.

Et planlagt og systematisk arbejde med erindrings- og livsfortællinger kaldes for reminiscens og er en metode, man ofte anvender i omsorgsarbejdet med demente. Her stimuleres erindringer gennem flere kilder, i fagsprog kaldet "trickere" og som kan være genstande, sange, dufte, bevægelser mv. (Dahl 2006). Men reminiscensmetoden er også anvendelig

i en struktureret ensomhedsintervention, som disse erindringsforløb er. Metoden ansporer til socialt samvær, skaber nye relationer, mindsker følelsen af isolation og styrker den enkeltes identitetsfølelse og selvværd (Gibson 1998). En deltagers fortælling af en oplevelse fra fortiden giver den pågældende fortæller en ny oplevelse ved at genfortælle den for andre mennesker, der genkender, spejler og kommenterer på referencerne eller følelserne. Derigennem styrkes et identitetsmæssigt fællesskab (Blaakilde 2006).

En del af reminiscensmetoden er at skabe sammenhæng i oplevelser og erfaringer, som er tidsmæssigt adskilte. Dette kan man som facilitator lette ved at inddele forløbet i adskilte temaer, som kan have tilknytning til forskellige faser i livet. Som fx *barndom* eller *ægteskab*. I Frederiksbergmuseernes samling gemmer der sig mange person- og biografiske fortællinger om de forskellige kunstnere (Fx Storm P, forskellige forfattere og revystjerner). Vi bruger disse biografiske fortællinger på lige fod med genstande, tekster, musik og billeder som samtale "trickere". Fx kan der i de biografiske fortællinger om Storm P eller Livas Weels op- og nedture være noget, man genkender fra sit eget liv. Samlet set supplerer personfortællingerne (de levede erfaringer) og genstandsfortællinger (det tidstypiske) hinanden til at danne "trickere".

BESKRIVELSE AF ET FORLØB

Frederiksbergmuseerne består af fem forskellige museer og udstillingssteder. I *Noget at tale om* er det primært på de to museer Storm P. Museet og Revymuseet at forløbet har foregået. Deltagerne, max. åtte personer, mødes på museet udenfor museets normale åbningstid to timer en gang om ugen gennem 12 uger. Deltagerne, der er rekrutteret gennem sund-

156 hedscenterets forebyggende hjemmebesøg¹ er i alderen 75-98 år med en overvægt af kvinder. Alle har ved rekrutteringen udtrykt ønske om et større netværk. Den kortsigtede hensigt for interventionen er, at deltagerne på baggrund af museets genstande og fortællinger udveksler personlige erindringer og fortællinger. Den langsigtede hensigt er, at deltageres sociale netværk styrkes i den grad, at de fortsætter med at ses efter forløbets ophør. Det tager tid at opnå den fortrolighed i gruppen, der er afgørende for, om de stadig har lyst til at mødes efter forløbets ophør. Typisk er det, at ved de første 4-5 mødegange skal der serveres flere faglige ”trickere” end ved de sidste, hvor samtalerne flyder lettere deltagerne imellem.

Mødet indledes med et museumsfagligt oplæg, der handler om et universelt tema, fx det ovennævnte livsfase *barndom*. Men det kunne også være *rejser*, *arbejdsliv* eller andet. Hovedsagen er, at temaet netop er universelt – at alle vil kunne relatere til det uden nogen forkundskaber. Deltagerne skal altså ikke forvente et museumsfagligt ”foredrag” i stil med, hvad man kan opleve på omvisninger eller aftenkurser, selvom det museumsfaglige alligevel ligger mere eller mindre subtilt i oplægget. Eksempelvis ved et tema som *rejser*, kan et oplæg bl.a. bestå af oplæsning af Storm Ps dagbog fra hans rejse til Amerika. Mødet med væggelus og andre ubehageligheder får samtalen til at glide over i deltageres egne rejseoplevelser. Et andet eksempel kunne være fra temaet *kærlighed*, hvor man synger Elga Olgas revysang *Solitudevej* fra 1953. Sangen rummer mange tidstypiske billeder, som fx når der synges om *at græde om kap med en ostebutik*. Det får som regel samtalen hen på de gamle butikkers kølesystemer, bøttesmør fra ismejeriet o.a. Erindrings samtalerne må gerne skyde i mange retninger. Man vender tilbage til temaet ved at facilitatoren trækker en ny sang, et nyt bil-

ede eller genstand frem. Overgangen mellem præsentationen af det museumsfaglige og deltageres egne associationer opleves derfor flydende. Nogle af deltagerne beskriver forløbet således:

”Det, at der var et udgangspunkt med emnet virkede godt, så man holdt sig til emnet og ikke bare talte om børnebørnene.”

”Det at der var et fast emne gjorde, at vi vidste hvad vi skulle snakke om, og så gled vi fra oplægget til vores egne oplevelser.”

”Det gik fra Storm P. til os selv på en glidende og ikke påtrængende måde.”

Styring af samtaleindholdet er én del af facilitatorens rolle. Samtidig tilstræbes det at skabe en ligevægt mellem de, der griber ordet og gerne vil beholde det, og de, der skal inviteres ind i samtalen ved at stille autentiske spørgsmål. Før interventionen afsluttes, rundes der af med et museumsfagligt input igen. Dette er for at lukke for eventuelle løse ender, hvis nogle har valgt at dele særligt følsomme emner.

DELTAGERNES UDBYTT

Ved en fælles evaluering mellem Frederiksborgmuseerne og Frederiksborg Sundhedscenter har vi gennem individuelle- og fokusgruppeinterview af deltagere fra i alt syv forløb undersøgt, på hvilken måde det har haft betydning, at forløbet tog udgangspunkt i museale rammer. Det virker til at være af stor betydning, at tilbuddet dels har et andet indhold og fokus end andre eksisterende tilbud for ældre mennesker og dels, at det at møde andre og være sammen med andre er ’kamufleret’ som et tilbud med fagligt indhold. For størstedelen har det været vigtigt, at netværksgruppen tog afsæt i museet og dets genstande, og de mener

ikke, at det ville være muligt at skabe et lige så godt tilbud i andre omgivelser. Det omtales nærmest eksklusivt at få adgang til museet udenfor normal åbningstid, hvilket kan have været med til at skabe en særlig stemning.

Det, at der var plads til den enkeltes historier i forlængelse af det museumsfaglige input opleves også positivt. Der har været plads til at åbne op og fortælle - og der var ikke noget pres, fordi det kom naturligt i forlængelse af emnet. Det er tydeligt, at den fastlagte form, med et fagligt udgangspunkt, var en god ramme for grupperne. Det var styret, uden at være for fast styret, og der var god plads til, at alle fik mulighed for at tale.

”Det gør en stor forskel, at det var på museet, da det er interessante rammer, og er et meget flot sted - ’settingen’ er vigtig for interessen, det er med til at lokke, at det var så interessant et sted”. (Deltager fra fokusgruppeinterview)

Nogle deltagere udtalte, at det ikke var sikkert at de var dukket op, hvis det bare havde foregået på et bibliotek eller et andet lokale hos kommunen. De interessante rammer fremstår som væsentlige, og som noget der gav deltagerne en fælles referenceramme, og gjorde det lettere

at åbne sig, fortælle egne historier og dermed lære hinanden at kende. Ved det individuelle interview blev deltagerne bedt om med en enkelt sætning at beskrive, hvad det bedste ved forløbet var. Selvom hovedvægten lå på det sociale, beskriver mange det faglige indhold:

”Det bedste var at se de mange ting og få viden om ting, jeg ikke vidste - og især i den måde det blev fortalt på.”

”Det bedste var at komme ud af huset (red. hjemmet) og møde andre, og være i et forløb, hvor man kunne lære om noget, som man ellers ikke ville have undersøgt.”

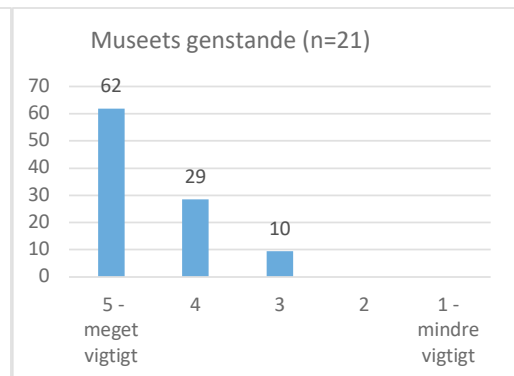
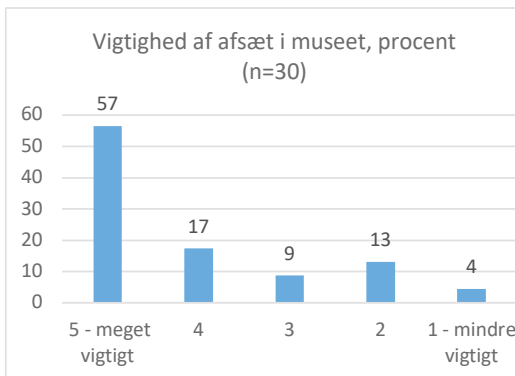
”Alle møderne var spændende, altid noget nyt, noget om Storm P. og revy og sang. Samværet med andre mennesker og historier om livet i Danmark.”

”Ideen var god - det at man kom så tæt på Storm P. som person og kunstner.”

”Det var den gode bredde. Jeg lærte en masse interessant.”

(Deltagere i individuelt interview)

De følgende to figurer viser i hvilken grad deltagerne oplever henholdsvis museets fysiske rammer og museets genstande og fortællinger som vigtige.

Evalueringsens andet spørgsmål havde til hensigt at undersøge, hvorvidt museumsinterventionen havde betydning for deltagerens sociale netværk. Her er resultaterne mere blandede. Nogle af deltagerne syntes umiddelbart ikke, at det har haft indflydelse på deres hverdag, mens andre siger at de er kommet til at snakke med flere mennesker, og at det er positivt at de er kommet til at kende flere mennesker. Det har givet et ”bredere netværk” og været et godt ”afbræk i hverdagen”. Ikke alle kunne eller ville besvare spørgsmålene om, hvorvidt deltagelsen har givet dem et større netværk, men blandt de, der svarer ”ja”, ses en sammenhæng mellem de grupper, hvor ”kemi” blandt deltagerne bliver udtrykt som rigtig god, samt de, som fortsat ses privat efter forløbets ophør. I en af grupperne ses de fortsat hver 14. dag, selvom det er mere end 1,5 år siden gruppen blev afsluttet på museet. De mødes både omkring kulturelle ting og privat.

Forløbets sociale udbytte beskrives af nogle af deltagerne således:

”Det er rart at træffe nye ældre mennesker. De andre foreninger er for store. Her (i Netværksgruppen) lærer man hinanden at kende, og kommer til at tale om, hvordan livet går osv.”

”Ja, nu kender jeg nogen på Frederiksberg, som jeg kan ringe til, hvis der skulle være noget.”

”Vi glæder os hele søndagen til at ses om mandagen.”

”Rart at komme ud og se andre mennesker og komme ud af huset”.

”Det hele var rigtig godt, men det er svært at skulle ses privat: er vinduerne nu pudset osv.?”

”Det vigtigste var det gode sammenhold i gruppen, vi klinger godt sammen.”

”Det, at være sammen var det bedste og hyggeligste.”

”Det, at man havde et eller andet at gå til, og noget at glæde sig til.”

Udsagnene indikerer, at fællesskabet og det sociale i gruppen har meget stor betydning. Men også, at det har betydning, at mødet finder sted et ”neutralt” sted, dvs. udenfor hjemmet. Set sammen med udsagnene om museets rammer ovenover, virker afsættet i museet som både neutralt og inspirerende mødested. Eller som en deltager ret præcist beskriver det:

”Det er ret vigtigt, at folk kommer til sådan noget i stedet for at bure sig inde derhjemme. Her får man et spark bagi, og det er jo altså det, der holder gang i livskvaliteten. Og også i de her lokaler (red. udstillingsrum). Her har man jo noget at sludre med hinanden om, hvad man kender af det forskellige her.”

Det at sidde midt i museumssamlingen og ikke i et kommunalt lokale har stor betydning. At være omgivet af udstillingsgenstande inspirerer til samtaler, samt følelsen af at være særligt udvalgt. At sidde eksklusivt på museet udenfor åbningstid var derfor medvirkende til, at deltagerne tog forløbet meget alvorligt. Der skulle meget til for at melde afbud, og det er oplevet flere gange, at nogle deltagere er mødt op med forstærket smertestillende, for ikke at gå glip af samværet. Bestemt ikke ideelt, men et udtryk for, hvor vigtigt deltagelsen følte for den enkelte. Som evalueringen også konkluderer, fik halvdelen af deltagerne reelt styrket deres sociale netværk gennem forløbet. Om kemi-en imellem deltagerne lige passer, er tilfældig, men der hvor den har været til stede, ses deltagerne stadig.

MUSEERNES UDBYTTE

Sammenfattende svarer evalueringen positivt på de to undersøgelsesspørgsmål: Hvilken betydning museets rammer og indhold har haft for oplevelsen, og hvilken betydning forløbet

har haft for den enkeltes sociale netværk. Fra museets side har vi gennem forløbene lært nyt om formidling af vores samling. Hvad det er for dele af vores genstande og fortællinger, der særligt rører folk og åbner for samtaler.

At museumsgenstande er velegnede som erindringstrickere er ikke overraskende, men i dette forløb har det ikke kun været de fysiske genstande, men også – og måske især – personfortællingerne, der har vist sig brugbare. Mange af disse fortællinger er ikke lige synlige i udstillingen, da de er baseret på skriftlige kilder. Men når de bliver fortalt mundtligt, bliver de lige så personlige, som var det en meddeltagers erindring, og inviterer mere direkte til deling af egne oplevelser. Samtidigt giver det museumsfaglige indhold også deltagerne mulighed for at distancere sig, hvis man ikke har lyst til at være alt for personlig. Udsagnene viser, at det faglige indhold er med til at fastholde samtalerne om noget, der opleves væsentligt.

I en tid, hvor museer og andre kulturinstitutioner i langt højere grad forventes at være medspillere i samfundets udvikling og sociale ansvar, giver det mening at samarbejde med andre faggrupper. I den vidensdeling, der foregår, når vi som museum arbejder sammen med andre faggrupper, bliver vi klogere på nye formidlingsformer af vores genstande. Ved at kombinere flere ressourcer og forskellige kompetencer forøger vi museets potentiale for at skabe relevante og givende oplevelser for den enkelte bruger. I et større perspektiv bidrager vi til løsningen af samfundsmæssige udfordringer, heriblandt ensomhed.

KONKLUSION

Både gennem et mere intenst kendskab til en særlig brugergruppe, og gennem samarbejdet med en anden sektor, eksempelvis sundheds-

sektoren, bliver museerne mere demokratiske, mindre elitære, mere relevante og mindre perifere. Fra at være en institution, hvor fortid og samling dominerer, bliver museerne også et sted for identitetsdannelse, og hvor menneskelige fortællinger dominerer.

Museer skal til enhver tid kunne definere sin eksistensberettigelse. Vi er gode til at skabe rum for følelser, refleksion og debat, og derigennem styrke dannelse og national sammenhængskraft. Men vi har også mulighed for at være medspiller i en samfundsøkonomisk sammenhæng gennem formidlingstiltag, der styrker generel livskvalitet og mental sundhed. Såvel forebyggende, som rehabiliterende. Når regeringstiltag som f.eks. Kultur på Recept² understøtter samskabelse mellem to så vidt forskellige søjler som kultur og sundhed er, er det fordi forskning viser gode resultater med samfundsøkonomisk gevinst. Vi er ikke i mål, men yderligere forskning og ikke mindst en vilje og nysgerrighed for bevæge sig ud af den trygge søjletænkning vil være et væsentligt skridt på vejen.

NOTER

1. Forebyggende hjemmebesøg er et landsdækkende kommunalt tiltag, der skal medvirke til at opfangne problemer og skabe dialog med de ældre, om deres behov for støtte i dagligdagen, herunder også sociale behov. <http://www.sum.dk/Aeldre/Forebyggelse-paa-aeldreomraadet/Forebyggende-hjemmebesog.aspx>
2. <http://www.sst.dk/da/puljer-og-projekter/2016/kultut-paa-recept>

LITTERATUR

- Blaakilde, Anne Leonora 2007. "Ord skaber alder." I Christine Swane, Anna Leonora Blaakilde & Kirsten Amstrup Kristensen. (red.) *Gerontologi*

- *Livet som gammel*. København: Munksgaard Danmark, 2. udgave, 265-76.
- Blaakilde, Anne Leonora 2006. "Lad livets fortællinger blomstre – om livshistorie som genre og nødvendighed." I Jonas Havelund & Anders Møller Jensen. *Reminiscens og Livshistorie*. København: Munksgaard.
- Dahl, Ove 2006. "Reminiscens i ældreomsorgen." I Jonas Havelund & Anders Møller Jensen. *Reminiscens og Livshistorie*. København: Munksgaard.
- Dysthe, Olga, Nana Bernhardt & Line Esbjørn 2012. *Dialogbaseret Undervisning – Kunstmuseet som Læringsrum*. Skoletjenesten 2012.
- Gallagher, Wendy 2017. "Sundhed og kultur: Et fordelagtigt samarbejde." I Anita Jensen (red.) *Kultur og Sundhed*. Aarhus: Turbine Adademisk.
- Gibson, Faith 1998. *Reminiscence and Recall: A Guide to Good Practice*. London: Age Concern Books
- Jensen, Anita 2014. "Kunstneriske aktiviteter fremmer sundheden." *Ugeskrift for Læger* 176: V08130512, 1047-1049.
- Lasgaard, Mathias & Karina Friis 2015. "Ensomhed i befolkningen – forekomst og metodiske overvejelser." *Temaanalyse* vol. 3. Aarhus: CFK – Folkesundhed og Kvalitetsudvikling.
- Nikolajsen, Andreas, Morten Hedelund & Christine Swane 2014. "*Palle alene i verden*" – et kvalitativt studie af voksnes ensomhed midt i livet. København: Ensomme Gamles Værn.
- O'Neill, Mark 2010. "Cultural attendance and public mental health. From research to practice", *Journal of Public Mental Health* 9:4, 22-29. <https://doi.org/10.5042/jpmh.2010.0700>
- Sandell, Richard 2003. "Social inclusion, the museum and the dynamics of sectoral change." *Museum and Society* 1:1, 45-62.
- Swane, Christine E. 2013. "Ensomhed i alderdommen - ældres ensomhed kan opspores og lindres", *Månedsskrift for almen praksis* September, 670-677.

*Cecilie Monrad, Master i Kulturformidling og Kommunikation, Formidlingsinspektør
cmo@frederiksbbergmuseerne.dk*

*Frederiksbbergmuseerne
c/o Møstings Hus Andebakkesti 5
DK-2000 Frederiksbberg, Danmark*